

Moderne tijd

Gebruik bron 7.

Uit deze bron kun je concluderen dat dit fragment past bij het verzet tegen de politieke cultuur in de periode 1815-1848.

- 3p 14 Ondersteun deze conclusie door met de bron aan te geven:
- bij welke twee stromingen uit die periode de bron past en
  - dat Mazzini zich afzet tegen de heersende politieke cultuur in Europa na 1815.

Een uitspraak:

De aanhangers van het Frankfurter Parlement van 1848 zagen enerzijds de totstandkoming van het Duitse keizerrijk in 1871 als de vervulling van een ideaal, maar zagen haar anderzijds als een teleurstelling.

- 2p 15 Licht beide elementen van deze uitspraak toe.

Gebruik bron 8.

In deze prent geeft de tekenaar een visie weer op het optreden van Bismarck.

- 4p 16 Licht deze visie toe door:
- met twee verwijzingen naar de bron uit te leggen welke visie de tekenaar hier weergeeft en
  - zonder bron een voorbeeld te geven van het optreden van Bismarck dat de mening van de tekenaar ondersteunt.

Gebruik bron 9.

Een bewering:

Dit essay van Goebbels laat zien op welke manier de NSDAP de Republiek van Weimar wil ondermijnen.

- 4p 17 Ontleen twee argumenten aan de bron om deze bewering te ondersteunen en leg uit waarom Goebbels het nodig vindt dit essay te schrijven.

Goebbels zet zich in dit essay (zie bron 9) af tegen het Dawesplan.

- 1p 18 Geef aan waardoor het Dawesplan voor de NSDAP een gevaar vormde.

Op 1 september 1939 tekent Adolf Hitler een geheime opdracht aan *Reichsleiter* Philipp Bouhler en aan zijn lijfarts dr. Karl Brand, waarin zij: "worden belast met de verantwoordelijkheid om de bevoegdheden van bepaalde met name te noemen artsen zo uit te breiden, dat zij aan mensen die ongeneeslijk (geestes)ziek zijn, na een zorgvuldige beoordeling van hun krankzinnigheid, de genadedood kunnen toekennen."

- 2p 19 Leg uit dat dit bevel voortvloeide uit de nazi-ideologie.

Gebruik bron 10.

Uit deze bron komt het totalitaire karakter van het naziregime naar voren.

- 3p **20** Leg dit uit met twee verwijzingen naar de beschrijving van de rol van de kunstenaar in de bron.

Gebruik bron 10.

De geallieerde bezettingsautoriteiten van Duitsland geven Furtwängler in 1945 geen toestemming om weer te gaan dirigeren. Dit leidt tot een internationaal debat tussen voor- en tegenstanders van Furtwängler.

- 2p **21** Geef een argument **voor** en een argument **tegen** de beslissing van de geallieerde bezettingsautoriteiten.

Gebruik bron 11.

Met deze propagandafoto suggereert de Nederlandse regering een verband tussen twee politieke ontwikkelingen in de tweede helft van de twintigste eeuw.

- 4p **22** Noem die twee ontwikkelingen en leg uit welke politieke reden de Nederlandse regering kan hebben gehad om dit verband te suggereren.

In april 1950 ontmoette Stalin in Moskou de communistische leider van Noord-Korea, Kim Il-sung. Tijdens die ontmoeting stemde Stalin in met het Noord-Koreaanse plan om Zuid-Korea te veroveren. Stalin was eerder een tegenstander van dit plan, maar noemde nu twee redenen om zijn mening te veranderen:

- 1 De aanzienlijke versterking van het socialistische blok in het Oosten.
- 2 Het oneerlijke, verraderlijke en arrogante gedrag van de Verenigde Staten in Europa.

- 2p **23** Noem bij iedere reden een historische gebeurtenis tussen 1945 en 1950 die Stalin hierbij bedoeld kan hebben.

Gebruik bron 12.

Deze bron kan worden gebruikt om aan te tonen dat er in 1961 een meningsverschil bestaat tussen de regering van de DDR en de Sovjet-Unie over de oplossing van de binnenlandse problemen van de DDR.

- 3p **24** Toon dit aan door:
- zonder bron aan te geven welk probleem de DDR op dat moment had en
  - met bron uit te leggen waarom de Sovjet-Unie tegen de oplossing is die de DDR-regering koos.

Gebruik bron 13.

Een interpretatie:

Herblock suggereert in deze prent een historische parallel tussen Polen en Tsjecho-Slowakije.

- 2p **25** Geef met een verwijzing naar de prent aan, welke historische parallel Herblock suggereert.

Een bewering:

Met zijn beleid van perestrojka wilde Michael Gorbatsjov de positie van de Sovjet-Unie versterken, maar zijn glasnost heeft juist bijgedragen aan de ondergang van de Sovjet-Unie.

- 2p **26** Ondersteun deze bewering.

Het 'ontstaan van een pluriforme, multiculturele samenleving' in de tweede helft van de twintigste eeuw in West-Europa kan verklaard worden met twee andere kenmerkende aspecten van die tijd.

- 2p **27** Geef die verklaring met die andere twee kenmerkende aspecten.

Moderne tijd

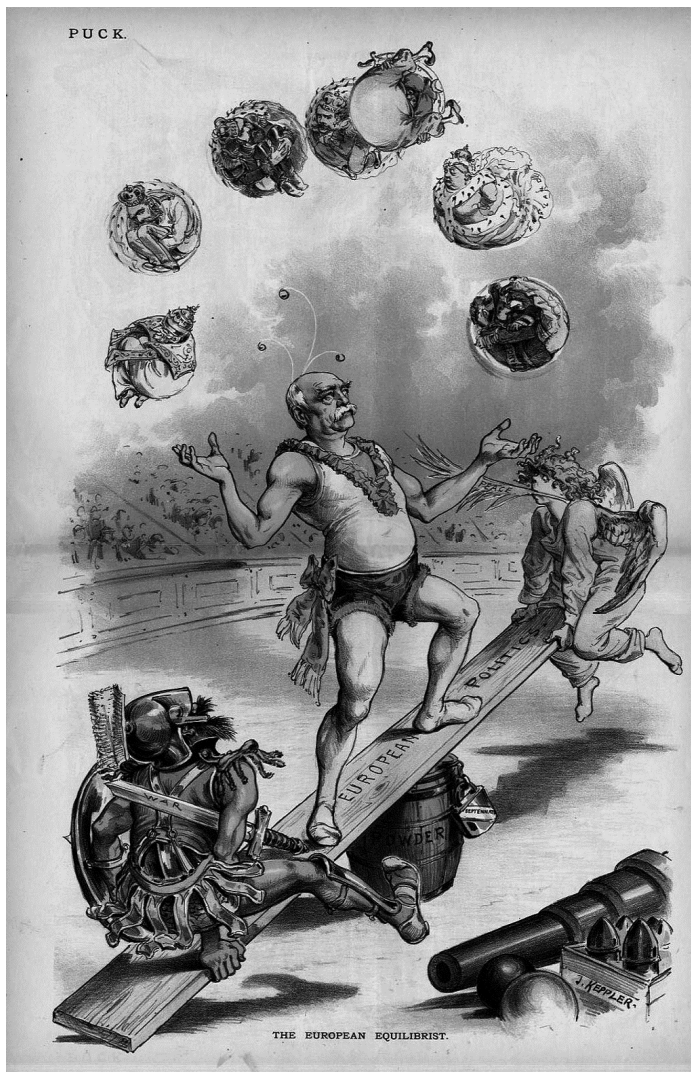
bron 7

In 1831 verklaart de Italiaanse denker Giuseppe Mazzini over Jong Italië, een nieuwe politieke beweging die hij heeft opgericht:

Jong Italië is een broederschap van Italianen, die geloven in een wet van vooruitgang en plicht en die ervan overtuigd zijn dat Italië is voorbestemd om één staat te worden (...). Zij sluiten zich aan bij dit verbond met de vaste bedoeling om heel hun denken en doen te wijden aan dit grote doel, namelijk (het verdeelde) Italië om te vormen tot één onafhankelijke en soevereine staat van vrije en gelijke mensen.

bron 8

Deze prent van Joseph Keppler verschijnt op 30 maart 1887 in het Amerikaanse tijdschrift *Puck* met als ondertitel *The European Equilibrist*:

Vertaling van de ondertitel:
De Europese evenwichtskunstenaar

Toelichting:

In het midden staat Otto von Bismarck.

Op de plank staat *European Politics* (Europese politiek).

Op de ton staat *Powder* (buskruit). Op het hangslot op de ton staat *Septennate*, de periode van zeven jaar waarvoor de Duitse oorlogsbegroting werd vastgesteld.

Op het zwaard van de figuur linksonder staat *War* (oorlog), op de tak in de mond van de figuur rechts op de plank staat *Peace* (vrede).

De zeven figuren bovenin zijn verschillende Europese staatshoofden.

bron 9

In 1928 publiceert Josef Goebbels een essay over de komende verkiezingen voor de Rijksdag, het Duitse parlement:

Waarom willen we in de Rijksdag?

Wij willen de Rijksdag betreden om ons te wapenen met de wapens van de democratie. Als de democratie dom genoeg is ons gratis treinreizen te geven en een salaris te betalen, dan is dat haar eigen probleem. Dat maakt ons niet uit, elke manier om de revolutie te ontketenen vinden wij goed.

Onze activisten betalen 600 tot 800 mark per maand (aan reiskosten). Is het niet terecht dat de Republiek deze kosten op zich neemt? Wie van jullie vindt het een goed idee dat wij ons geld vergooiden aan de Joodse Dawes-spoorlijnen¹⁾?

Is dit het begin van een compromis? Denken jullie werkelijk dat wij, die al honderd of duizend keer voor jullie hebben gestaan om te spreken over een nieuw Duitsland, die glimlachend al meerdere keren de dood in de ogen hebben gekeken bij een rode menigte, wij die nog nooit bogen voor een bevel of terreur, denken jullie dan echt dat we onze wapens zouden neerleggen voor een reispas voor de spoorwegen?

We smeken niet om stemmen. We willen overtuiging, devotie, passie! Een stem is slechts een middel, zowel voor ons als voor jullie. We zullen marcheren in de marmeren hallen van het parlement, de revolutionaire wil van de massa met ons meebrengend. We willen niet horen bij die stapel stront, we komen eraan om die eruit te scheppen.

noot 1 De Duitse Staatsspoorwegen worden als onderdeel van het Dawesplan in onderpand gegeven als garantie voor de Duitse schulden aan de Geallieerden.

bron 10

Na conflicten over antisemitische maatregelen en over de componist Paul Hindemith, wiens werk door de nazi's wordt verboden als 'ontaard', neemt de beroemde dirigent Wilhelm Furtwängler op 3 december 1934 ontslag als vicepresident van de Duitse Rijkscultuurkamer. Een Duits muziektijdschrift reageert hierop in januari 1935:

Een nieuwe muziek die vrijheid kan combineren met orde, gevoel met vorm, die echt is en zich op natuurlijke wijze heeft ontwikkeld, zal altijd weerklank vinden. Als Wilhelm Furtwängler in de toekomst zal dirigeren, zal ook hij op die weerklank kunnen rekenen, zodra hij beseft dat zijn taken in nationaalsocialistisch Duitsland een plicht en een absolute voorwaarde zijn. Artistieke prestaties kun je niet bevelen, maar ze worden bereikt door het gevoel. Maar iedereen die aan Adolf Hitler trouw zweert, kent het pad dat tot het einde toe gevolgd moet worden als we de uitdrukking willen vinden van het (zuivere) Duitse denken.

bron 11

Een foto uit Indonesië uit 1949:

Toelichting:

Deze foto is gemaakt tijdens een actie van Nederlandse militairen op West-Sumatra in Indonesië tegen Indonesische vrijheidsstrijders. De vlag in de hand van de soldaat is een vlag van de Indonesische communistische partij, de PKI.

bron 12

In juni 1961 bezoekt de sovjetpoliticus Anastas Mikojan, een vertrouweling van Chroesjtsjov, de DDR. In een persoonlijk gesprek zegt hij tegen vertegenwoordigers van de Oost-Duitse regering:

De DDR is de meest westelijke voorpost van het socialistische blok. Daarom hebben velen, zeer velen, de ogen gericht op de DDR. (...) De DDR zal moeten bewijzen dat de beweringen van de kapitalisten onjuist zijn. De DDR, Duitsland, is het land waar duidelijk zal worden dat het marxisme-leninisme juist is, dat het communisme ook voor industrielanden het hogere, betere maatschappijtype is. (...) Als het socialisme in de DDR niet overwint, als het communisme hier niet bewijst dat het superieur en levensvatbaar is, dan hebben **wij** niet gewonnen.

bron 13

Op 22 augustus 1968 maakt de Amerikaanse tekenaar Herblock deze prent voor de *Washington Post* met als titel *On to the past* (Op naar het verleden):

Toelichting:

Van links naar rechts zijn staande afgebeeld: de leider van de Sovjet-Unie Brezjnev met daarachter Stalin en Hitler.

Op het uniform van Brezjnev staat: *Russian invasion* (Russische inval).

Onder de man op de grond staat: *Czechoslovakia* (Tsjecho-Slowakije)

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.